

Proč je nezbytné rozvíjet čtenářství a pisatelství všech žáků ve všech třídách a ve všech předmětech

ROZŠIŘUJÍCÍ TEXT K ČLÁNKU Z ČASOPISU UČITELSKÝ MĚSÍČNÍK 10/2025
AUTOR: HANA KOŠŤÁLOVÁ

Rozvoj základní gramotnosti čtenářské a pisatelské (ZGČP) bude od školního roku 27/28 nově odpovědností každého učitele školy. Gramotnost je v revidovaném RVP ZV průřezovou kategorií, nemá vlastní časovou dotaci. Očekávané výsledky učení (OVU) z oblasti ZGČP je potřeba provazovat na očekávané výsledky učení v oborech/předmětech, stejně jako je tomu u klíčových kompetencí.

Při konstrukci školního programu je proto potřeba pamatovat na to, že se v jednotlivých předmětech nebude vyučující zaměřovat jen na předmětové cíle učení, ale že potřebuje provazovat předmětové cíle se čtenářskými a pisatelskými.

Současně platí, že gramotnost se nerozvíjí na úkor předmětu/oboru. Čtení a psaní účinně podporuje učení v každém předmětu jak na prvním, tak na druhém stupni.

Ne všichni kolegové ve sborech jsou přesvědčeni o tom, že rozvoj čtenářství a pisatelství může právě v jejich předmětu dětem něco přinést. Všichni pociťujeme nedostatek času pro obsahy našich předmětů/oborů. Mnozí se obávají, že náš už tak omezený čas se ještě zkrátí ve jménu něčeho, co nepovažujeme za integrální součást našeho předmětu/oboru. Řada učitelů se navíc domnívá, že čtení a psaní v době blogů, youtuberů, multimodálních sdělení a AI už ztratilo svou relevanci.

Text z Učitelského měsíčníku 10/2025 přináší informace, které význam čtení a psaní pro úspěšný a spokojený život člověka i společnosti vysvětlují s oporou o argumenty a důkazy ukotvené ve výzkumech. Text najdete pod názvem Proč je nezbytné rozvíjet čtenářství a pisatelství všech žáků ve všech třídách a ve všech předmětech.

Text je možné využít pro workshop se sborem. Určitě vás napadají různé cesty, jak na to. Jako autoři seriálu nabízíme následující inspirace.

Den pro rozvoj školy se čtenářstvím a pisatelstvím

(Širší) vedení školy včetně koordinátora ŠVP využijí některý den, kdy se má sbor společně vzdělávat. Nepozvou si externího lektora, ale uspořádají společnou diskusi nad nabídnutým textem.

Přirozeně pokud máme k dispozici více různých textů na dané téma, je možné vymyslet postup, ve kterém je využijeme všechny.

Možná varianta workshopu je strukturována podle známého třífázového modelu učení, se kterým pracuje při výstavbě výuky program RWCT (Čtením a psaním ke kritickému myšlení). Třífázový model EUR je zde doplněn o čtvrtý krok, který zahrnuje metakognitivní ohlednutí za práci na setkání.

Navrhovaný průběh dne pro rozvoj školy

→ Úvod setkání

Ředitel nebo ten, kdo je pověřený vedením vzdělávání, přivítá kolegy. Připomene, co je cílem či záměrem setkání a jak bude setkání probíhat. Pro kolegy to nebude novinka, protože už v pozvánce na setkání byly cíle i program uvedeny.

→ Cíl setkání

Budeme mít společně prodiskutované argumenty pro to, abychom ve škole vyhradili dostatečný čas pro systematický a cílený rozvoj základní gramotnosti čtenářské a pisatelské (ZGČP) v provázanosti s OVU předmětů.

→ Skupiny pro diskusi

Sedíme ve skupinách, které jsou předem cíleně sestavené vedoucím setkání. V každé skupině bude zástupce prvního stupně, druhého stupně – učitel humanitního oboru i přírodovědného oboru. Vedení školy nezůstává stranou, zapojí se také. Skupiny nechtě jsou cca pětičlenné. (Záleží na velikosti školy. V malých školách budeme diskutovat všichni dohromady, ve velké škole budeme mít řadu paralelních skupin.)

→ Program setkání

1/ První krok programu – evokace

Každý sám: Promyslete si a poznamenejte, jaký přínos má pro člověka to, když je zdatným čtenářem textů různého druhu včetně textů tištěných, a když je zdatným pisatelem textů různého druhu.

Ve skupině: Řekněte si, na co jste přišli. V čem se shodujete a v čem se lišíte? Jaké otázky vám vyvstávají? Zapište.

Každá skupina vybere jednu myšlenku nebo otázku, kterou chce sdělit celému sboru. Někdo viditelně zapisuje, co skupiny říkají. Podle času mohou další kolegové reagovat do celého pléna.

Varianta pro práci ve skupině:

Napište každý z přínosů čtenářství a pisatelství, na kterých jste se ve skupině shodli, na pruh papíru (cca 1/2 A4 naležato). Na pruhy jiné barvy napište své otázky. Pruhy nalepte na určené místo. Všichni přítomní mají čas na to, aby si přínosy i otázky pročetli. Podle času mohou i reagovat do celého pléna.

Další varianta pro práci ve skupině:

Vytvořte jako skupina z identifikovaných přínosů myšlenkovou mapu (minimálně na papír velikosti ½ flipu). Do myšlenkové mapy zapište i své otázky. Celý sbor dostane čas na to, aby si vyvěšené myšlenkové mapy prohlédl. Podle času mohou kolegové reagovat do celého pléna.

2/ Druhý krok – uvědomění si významu informací

Mějme pro každého účastníky vytištěný text z UM Proč je nezbytné rozvíjet čtenářství a pisatelství všech žáků ve všech třídách a ve všech předmětech.

Text můžeme číst různým způsobem. Např. využít postupy známé z programu RWCT (Čtením a psaním ke kritickému myšlení).

PÁROVÉ ČTENÍ

Čteme text ve dvojici, ale ne celý najednou. Každá dvojice si materiál rozdělí podle svého uvážení na menší části – nabízí se rozdělení po odstavcích, ale rozhodnutí je opravdu na každé dvojici.

Oba si současně tiše čtou první domluvenou část. Mohou si podtrhávat místa, která považují za důležitá, a místa, ke kterým mají otázky nebo námitky. Po přečtení dané části se o ní ve dvojici baví a využívají, co si v textu podtrhli.

Dvojice za odstavce zapíše svou otázku.

Po prodiskutování první části se přesunou k další části textu a postupují stejně.

Po dočtení textu si každá dvojice za sebe shrne sdělení textu. Které myšlenky byly pro ně důležité? S čím nesouhlasí? Jaké otázky vyvstaly?

Když všechny dvojice dočtou a dohovoří, přesune se diskuse do celého sboru. Vedoucí setkání ji vede. Doptává se na to, co kolegové považují v textu za důležité; co z textu potvrzuje to, co jsme si před čtením mysleli; co je v rozporu s tím, co jsme si před čtením mysleli; jaké otázky nám vrtají v hlavě.

Účastníci dílny mohou číst text pomocí dalších metod, aby si je vyzkoušeli na sobě a mohli o ně třeba rozšířit svůj rejstřík didaktických postupů. Bude se jim to hodit při dosahování cílů stanovených v RVP ZV.

3/ Třetí krok – reflexe obsahu

Individuální pisatelský zážitek:

Pište a buďte připraveni, že budete své myšlenky sdílet ve dvojici a nabídnete je i do společného snosu. Každý z dvojice ať si vybere jedno ze dvou zadání:

Zadání 1: Čím vším je podle vás čtenářství a pisatelství významné pro rozvoj dětí? Využijte pro odpověď to, co jste se dozvěděli z textu a co jste prodiskutovali.

Zadání 2: Jak můžeme v naší škole čtenářství a pisatelství systematicky podpořit? Co pro to potřebujeme?

Pišme cca 10 minut souvislý text. Neobávejme se chyb a stylistických neobratností, nikdo je nebude posuzovat.

Můžeme využít pravidla volného psaní:

- Vezmi pero a piš.
- Piš souvislý text (ne v bodech).
- Neplánuj předem, co a jak budeš psát.
- Nevracej se k napsanému a neopravuj se.
- Nenech se zneklidnit možnými chybami a neobratnostmi – text nebudeš nikomu ukazovat, když nebudeš chtít.
- Pokud nevíš, jak pokračovat, klidně zopakuj jinými slovy myšlenku, kterou už v textu máš, nebo si psaním připomeň znovu téma, o kterém píšeš.
- Rozhodně psaní neukončuj ve chvíli, kdy budeš mít poprvé pocit, že nevíš, jak dál. To je moment, ve kterém ze sebe můžeme vydolovat hlubší (hlouběji ukryté) myšlenky a nápady.

Až uplyne čas pro psaní, podělí se kolegové ve dvojici o to, co je napadlo. Mohou si buďto text přečíst, nebo jen převyprávět, jaké myšlenky a nápady měli.

Každá dvojice přispěje nějakou myšlenkou do společného snosu – jak k argumentům pro čtenářství a pisatelství, tak k námětům, co můžeme jako škola dělat.

Všechny vzniklé materiály budou po setkání zpracovány a poskytnuty sboru. Poslouží jako zdroj při plánování školního programu.

4/ Čtvrtý krok – metakognitivní reflexe

Jaký mám pocit z toho, čeho jsme na setkání dosáhli?

Jak se mi dnes pracovalo a učilo?

Co mi dnes v učení pomáhalo?

Co bylo pro mě v učení těžké? Co mi pomáhalo obtíže překonávat?

Kompletní obsah základní gramotnosti čtenářské a pisatelské, tak jak je vymezen v závazné i nezávazné části RVP ZV, najdete v podobě kontinua na odkaze pod QR kódem.